I

Ruta 1
Per l'antic terme medieval de Manresa

manresaturisme.cat

RUTA 1.1 - 22,63km, 336m.
A banda d'un petit conjunt d'esglesioles i construccions civils així com l'església preromànica de **Matadars** i l'església romànica dels Comdals, la ciutat monumental ofereix al visitant la descoberta del **Museu Comarcal** amb una important col·lecció arqueològica i la **Cova de Sant Ignasi,** on Sant Ignasi de Loiola va escriure el llibre dels Exercicis Espirituals.
La **Seu de Manresa**, una magnífica construcció del segle XIV i XV situada sobre un puig des d'on es contempla el riu Cardener, el pont Vell i la Cova, esdevé l'edifici més rellevant de la ruta. L'edifici presenta les més notables característiques del gòtic català amb una excepcional amplada de la nau central i contraforts. El mestre d'obres va ser Berenguer de Montagut, a qui també s'atribueix el projecte de l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. A l'interior de la Seu hi ha l'Espai Oliba i elements artístics de gran valor, com el retaule del Sant Esperit, considerat un dels millors exemples de pintura gòtica catalana.

RUTA 1.2 - 15,16km, 319m
Resseguint el riu Cardener, proper a la confluència amb el Llobregat, podrem gaudir de notables monuments: **Sant Pere de Vallhonesta** i el seu esvelt campanar d'espadanya, i la torre del segle X, el conjunt de Castellet, la construcció romana de la **Torre del Breny** i la vila i sepulcre de **Boades**.

El Museu Comarcal de Manresa www.museudemanresa.cat	
Santa Maria de la Seu www.seudemanresa.cat	★
Convent de Santa Clara	
Santa Maria de Viladordis	
Santa Magdalena del Pla	
Santa Maria de Matadars (o del Marquet)	
Sant Pere de Vallhonesta	
Castell i Santuari de Santa Maria de Castellet	
Sant Jaume dels Comdals	

II

Ruta 2
Vorejant Montserrat

Ruta 2.1 - 6,57km - 170m
En termes de Castellbell i el Vilar i Marganell trobem 3 esglésies amb molt encant acompanyades d'unes espectaculars vistes de Montserrat. Aquestes són Sant Jaume de Castellbell, Sant Cristòfol de Castellbell i Sant Esteve de Marganell. Importants punts de pas del Camí Ignasià que connecta Loyola amb Manresa.

Ruta 2.2 - 25km - 535m
Entre Salelles i Marganell, es poden visitar un conjunt de petites esglesioles romàniques, que resten com a únic testimoni i tresor de l'època, en llocs habitats de molt més antic. Sant Pere del Brunet, tot i el pas del temps, conserva íntegrament la seva construcció preromànica. La curiositat d'aquesta ruta la trobem a la capella de la Mare de Déu de Gràcia, edificada amb les restes de l'antiga capella de Sant Salvador de Guardiola. Si hom cerca pels voltants de la nova capella, se sorprendrà de descobrir que encara es conserven les restes de les dues absidiole d'aquesta antiga edificació, excepció interessant perquè es tracta d'un dels pocs edificis de dos absis que hi ha a la comarca. Al mas Miralda, proper a la capella, es conserva la imatge gòtica original de la Mare de Déu de Gràcia.

Sant Sadurní de Salelles	
Sant Salvador de Guardiola	
Sant Pere del Brunet	
Sant Esteve de Marganell	R
Sant Jaume de Castellbell	
Sant Cristòfol de Castellbell	
Sant Pere de Vilamarics	

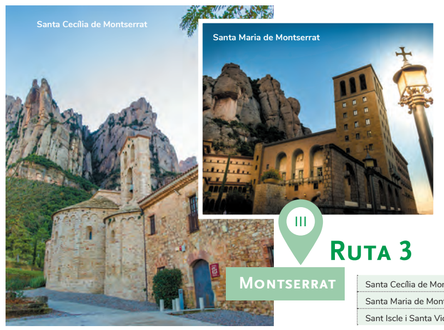

III

Ruta 3
Montserrat

La incomparable muntanya de **Montserrat**, única al món per la seva peculiar silueta i geologia, acull el santuari de la Mare de Déu i el monestir benedictí fundat per l'abat Oliba l'any 1025. Gràcies a l'espléndid entorn declarat parc natural i el misticisme que ens desprèn la sinuosa muntanya, Montserrat s'ha convertit en un excel·lent punt de partida d'excursions i escalada d'alt nivell.
Des de fa gairebé mil anys el monestir ha estat al servei dels pelegrins que venen d'arreu a venerar la imatge de la Moreneta i ha esdevingut recer espiritual, cultural i símbol indiscutible del poble català. S'hi troba també l'Escolania, considerada un dels cors infantils més antics i de més renom d'Europa. Al cambril es pot venerar la talla romànica de Santa Maria de Montserrat. Cal destacar igualment el Museu, que disposa de cinc col·leccions.
Tot i l'origen romànic del monestir de Montserrat, l'església de **Santa Maria**, de la qual resta tan sols una portada dissimulada en un dels laterals de l'accés al nou santuari i consagrada per l'abat Oliba, és posterior a l'important conjunt del monestir de **Santa Cecília de Montserrat.**
En el conjunt del monestir benedictí, a l'interior dels jardins privats dels monjos, es preserva l'antiga ermita de **Sant Iscle i Santa Victòria,** en memòria dels germans sants màrtirs cordovesos.

Santa Cecília de Montserrat www.santaceciliamontserrat.com	★
Santa Maria de Montserrat www.montserratvisita.com	
Sant Iscle i Santa Victòria de Montserrat	

IV

Ruta 4
Sant Benet de Bages

D'aquesta ruta de 14,5km i 258,6m en destaca com a joia indiscutible de l'art romànic, el **monestir de Sant Benet de Bages.** El conjunt del monestir, situat entre els municipis de Navarcles i Sant Fruitós de Bages, conserva sencer tot el claustre, amb capitells d'una gran riquesa escultòrica i elements arquitectònics que el fan una de les màximes representacions del romànic català. Les dependències i espais inclouen vestigis d'època romana, preromànica, romànica, gòtica i d'èpoques posteriors. El seu encant va captivar la família del pintor modernista Ramon Casas, que va adquirir la propietat i la va convertir en la seva residència d'estiueig amb l'ajut de Josep Puig i Cadafalch. Actualment, Món Sant Benet ofereix un munt de propostes culturals, gastronòmiques i turístiques per a tots els públics.
La ruta continua amb les parades de **Sant Bartomeu de Navarcles i Sant Jaume d'Olzinelles.**

Sant Benet de Bages www.monstbenet.com	★
Sant Bartomeu de Navarcles	
Sant Jaume d'Olzinelles	

V

Ruta 5
Del pla de Bages a Castellnou

Ruta 5.1 Nord des de Sallent - 19,18km - 415m
Ruta 5.2 Nord des de Santpedor - 19,18km - 415m
Com a centre d'atenció indiscutible d'aquesta ruta, **Sant Andreu de Castellnou de Bages** és un dels conjunts romànics de planta basilical més ben edificats d'aquest estil que es conserven al Bages.

Ruta 5.3 Sud - 33,6km - 378,8m
Aquesta ruta té petites capelles molt interessants, algunes de les quals són **Santa Maria de Claret i Sant Iscle i Santa Victòria de Bages.** A Santpedor, cal destacar-ne el nucli antic, de tipologia medieval, que preserva encara les restes de l'antiga portada de l'església romànica de **Sant Pere d'Or,** obra del mateix mestre escultor del claustre de Sant Cugat del Vallès, Arnau Cadell.

Sant Iscle del Bages	
Sant Pere d'Or	
Sant Salvador de Torre Abadal	
Sant Andreu de Castellnou de Bages	★
Santa Maria de Claret	
Santuari de Joncadella	
Sant Martí de Torruella	

VI

Ruta 6
Navàs, Sallent i Avinyó per les carenes

Ruta 6.1 - 17,6km - 484m.
Sallent, un dels termes amb més esglésies romàniques de la comarca, ofereix en aquesta ruta la singularitat de disposar de l'església de Sant Esteve del Castell. Es tracta d'una de les dues esglésies rodones que hi ha al Bages i de les poques que tenim a Catalunya.

Ruta 6.2 - 26,9km i 615m.
Aquesta ruta transcorre per una variada orografia, rica en matisos paisatgístics ens apropa a Santa Maria de Cornet. Aquesta església és una de les més belles construccions romàniques de l'interior de la comarca. Per no perdre cap detall, cal parar atenció a la finestra de l'absis principal i al portal, que presenten motius escultòrics d'interès.

Santa Susanna de l'Abellar	
Santa Maria de Cornet	
Santa Eugènia de Relat	
Sant Pere de Serraima	
Sant Miquel de Serra-sanç	
Sant Esteve del Castell de Sallen	★

VII

Ruta 7
Les valls del Montcau

Aquestes rutes transcorren en un entorn privilegiat: el Parc Natural de Sant Llorenç del Munt i l'Obac. Els nuclis de Mura, Talamanca i Rocafort, de caire medieval, configuren un patrimoni històric únic.

Ruta 7.1 - 30km - 750m
Amb esglésies destacades com **Santa Maria de Talamanca i Santa Maria de Rocafort** on a l'interior de les quals es conserven uns sarcòfags esculpits d'època gòtica, amb l'escultura d'un cavaller damunt. **Sant Esteve de Vilarrasa** dóna nom a la riera de Sant Esteve, que es troba a prop.

Ruta 7.2 - 34km - 905,7m
Aquesta ruta, molt rica de contingut, ens apropa a l'església de **Sant Martí de Mura**, que permet una didàctica forma d'observar l'evolució d'un edifici que ha pervisc̀ut durant 1.000 anys. En aquest edifici, s'hi perceben les diverses fases constructives. El timpà, dedicat a la Mare de Déu, és una obra excepcional.

Sant Esteve de Villa-rasa	
Santa Magdalena de Talamanca	R
Santa Maria de Talamanca	
Sant Martí de Mura	★
Santa Maria de Rocafort	
Santa Creu de Palou (o del Farell)	R

VIII

Ruta 8
El Moianès

Ruta 8.1 - 32,7km - 505,2m
Excepcional patrimoni medieval en forces casos abandonat. En destaca **Santa Eugènia del Gomar**, una petita esglesiola preromànica que resta dempeus, que ens permet de conèixer perfectament com eren aquests senzills edificis al voltant de l'any 1000, coberts generalment amb encavallada de fusta.

Ruta 8.2 - 26,6km - 418,7m
El **castell de Calders** és una fortificació medieval del terme municipal de Calders, de la comarca del Moianès. Dins el nucli antic de la població d'Artés hi trobem les restes de l'antiga església de Santa Maria, que anys enrere foren motiu d'una important excavació, la qual determinà el punt d'origen de l'antiga població (època romana)

Sant Salvador de Canadell	R
Santa Maria del Castell de Calders	R
Sant Andreu del Castell de Clarà	
Sant Pere de Ferrerons	
Santa Eugènia del Gomar	R
Sant Feliu de Rodors	
Santa Maria d'Artés	R

IX

Ruta 9
Entre les valls d'Oló i la Gavarresa

42,3KM - 788,1m
Fent ruta a l'entorn del poble de Santa Maria d'Oló, que destaca per la seva geologia, és molt recomanable la visita a un seguit de petits temples romànics edificats entre els segles XI i XII, dels quals destaca especialment l'església de **Sant Vicenç de Vilarasau**. Aquí s'originà l'antiga vila de Sau.

Santa Maria d'Horta d'Avinyó	
Santa Creu de la Plana	
Sant Joan Vell d'Oló	R
Sant Miquel d'Oló	R
Sant Vicenç de Vilarassau	

X

Ruta 10
L'Estany

19,1km - 315m des
La petita població de l'Estany esdevé un conjunt especialment bonic, que ha sabut preservar el monestir romànic i el seu entorn. El monestir de **Santa Maria de l'Estany** és, sens dubte, l'edifici cabdal d'aquesta ruta, i és de gran importància el treball escultòric dels capitells del claustre. A l'interior de l'església, perfectament conservada i restaurada, hi ha una talla de la Mare de Déu de la Llet, del segle XIV. Proper a l'Estany, hi ha **Sant Jaume de Vilanova**, que és un temple circular del segle XI, una de les dues esglésies de planta rodona de la comarca. Un edifici interessant és **Sant Feliu de Terrassola** que fou restaurat i completat amb les restes dels absis de l'església de **Sant Martí de Puig-ermengol**. L'església de Terrassola està integrada al mas que hi queda annex, fins al punt que l'entrada original es troba a l'interior de la casa. El campanar de l'església és una antiga torre de defensa, de la qual, es diu, que comunica, subterrànianment, amb l'altra banda del riu i de la vall.

Santa Maria de l'Estany www.monestirestany.cat	★
Sant Feliu de Terrassola	
Sant Jaume de Vilanova del Pla	
Sant Pere de Vilanova	R

XI

Ruta 11
De camí cap a la Catalunya Nova

Ruta 11.1 - 30,5km - 492m
L'entorn monumental de les torres de Fals, estructures defensives del castell de Fals, és un indret bucòlic, allunyat del brogit urbà, que manté un aire medieval que encisa el visitant. A l'entorn, entre boscos i turons, gaudim d'una varietat d'esglesioles, com **Sant Amanç de Viladés i Santa Maria del Grau**, restes de l'estil preromànic dins l'actual construcció romànica. A pocs metres de l'església del Grau, es conserva una sepultura oleròlana excavada en un bloc de pedra. A **Rajadell**, l'església de **Santa Llúcia** fou antigament una comunitat de monges, que en el segle XIII s'acolliren a l'ordre de Sant Agustí.

Ruta 11.2 - 32km - 759,1m
Prop del poble de Rajadell, encimbellat dalt d'un turó, el conjunt del castell gòtic de Castellar, totalment sencer, del qual s'està rehabilitant la coberta, esdevé una imponent construcció. Cal destacar l'església de **Sant Miquel del Castell**.

Sant Vicenç del Castell de Fals www.fonollosaturisme.cat	
Santa Maria del Grau	
Santa Llúcia de Rajadell	
Sant Amanç de Viladés	
Sant Miquel del Castell de Castellar www.castelldecastellar.cat	
Sant Maria del Grauet (o de la Maçana)	
Sant Maria de les Coromines	
Santa Magdalena de Còdol-rodon	
Santa Maria de Caselles	

XII

Ruta 12
Castellfollit del Boix

Ruta 12 - 24km - 552m
Aquesta ruta, que es dibuixa tota sencera per l'actual municipi de Castellfollit del Boix, inclou el conjunt monumental de **Sant Pere de Castellfollit**, un edifici que originàriament constava de tres naus i tres absis. Dins el mateix municipi, fora de ruta i poc conegut per la ubicació geogràfica, es conserven les restes del monestir de **Sant Pere del Mont**, un petit priorat que ja es coneixia d'ençà el segle XII, dependent del monestir bergueda de Sant Pere de la Portella. Al terme, **Sant Miquel de Grevalosa** és un conjunt preromànic, que fou refet i consolidat pels Amics de l'Art Romànic del Bages entre 1982 i 1984. Antigament, Grevalosa era un municipi independent, que juntament amb Maians i Santa Maria constituïren, en fusionar-se l'any 1836, el municipi de Castellfollit del Boix.

Sant Pere de Castellfollit	
Sant Vicenç de Fontanella	
Sant Miquel de Grevalosa	R
Santa Cecília de Grevalosa	
Sant Pere del Mont	R

XIII

Ruta 13
El Cardener

24,8km - 760,6m desnivell
Aquesta ruta a l'est del Cardener transcorre principalment pel municipi de Súria on destaca l'església de **Santa Maria de Cererols,** l'únic exemple que hi ha al Bages que conserva pintures romàniques originals. Al poble de Súria es pot gaudir de l'encant del **poble vell** i del centre d'interpretació del castell. **Sant Salvador del Quer** és una església que domina les vistes a la població i **Santa Maria de Viladelleva** ja en el terme de Callús queda aillada en un entorn amb molt encant.

Santa Maria de Viladelleva	
Santa Maria de Cererols	
Sant Cristòfol de Súria www.suriaturisme.cat	
Sant Salvador del Quer	
Santa Magdalena de Puig-roig	

XIV

Ruta 14
Entre Balsareny i Gaià

Ruta 14.1 - 17,91km - 294m
En el recinte del **castell de Balsareny** podem visitar la petita capella de **Sant Iscle i Santa Victòria**, que era l'antiga església castellera dels senyors de Balsareny. Aquesta capella va ser aixecada damunt d'on comença la monumental obra de la **sèquia de Manresa**, un treball d'enginyeria medieval únic a Catalunya, que aporta des del segle XIV aigua a la capital del Bages i permet el regadiu de molts dels seus territoris.
Santa Maria de Subirana o de Ferrans fou un nucli poblat, anterior a la vila de Balsareny. És una església de dues naus, una excepció dins del romànic a la comarca.

Ruta 14.2 - 30,1km - 589,3m
En terme municipal de Gaià, zona molt rural amb extensos boscos hi destaca l'església de **Sant Andreu de Genescà**, així com també les esglésies de Sant Esteve de Vilamaró i Sant Jordi de Lloberes.

Santa Maria de Subirana (o de Ferrans)	
Sant Iscle i Santa Victòria del castell de Balsareny www.casteldebalsareny.com	
Sant Esteve de Soldevila	
Sant Andreu de Genescà	★
Sant Jordi de Lloberes	
Sant Esteve de Vilaramó	

XV

Ruta 15
Sant Cugat del Racó

Ruta 15.1 - 23,16km - 523m
Ruta 15.2 - 10,7 - 200m (Castelladral a Sant Cugat)
Rutes en el terme municipal de Navàs però molt a prop del nucli de Castelladral, espai amb unes espectaculars vistes de Montserrat i el Bages i amb serveis turístics per a iniciar les rutes.
En aquestes dues rutes excel·leix, indiscutiblement, una joia del romànic a la comarca de Bages: l'església de **Sant Cugat del Racó**. És l'única església que es conserva sencera a Catalunya de planta de creu grega, amb profusa decoració llombarda, i un cimbori circular atrevit, que parteix d'una planta quadrada fins a una forma de mitja esfera. Aquesta solució arquitectònica, desenvolupada en el segle XI, resulta d'una excepcionalitat indubtable.
Sant Pere de les Cigales es conserven algunes restes de l'edifici romànic, però el que veritablement cal destacar és que a l'entorn es poden admirar diverses sepultures medievals i algunes sitges de magatzem de gra.

Sant Genís de Masadella	
Sant Pere de les Cigales	R
Sant Miquel de Castelladral	
Sant Cugat del Racó (o de Salou)	★
Santa Maria de les Esglésies	
Santa Creu del Mujal	

XVI

Ruta 16
Sant Mateu de Bages

Per terres d'antics castells, aquestes rutes solquen el terme municipal més gran del Bages i un dels més grans de Catalunya, que, a més, atresora el major nombre d'esglésies romàniques en un sol municipi. Un terme amb diversos nuclis molt separats: Sant Mateu de Bages, Castelltallat, Salò i Valls de Torroella.

Ruta 16.1 - 33,6km - 771,6m
A l'església del nucli de Sant Mateu de Bages sobta la solidesa del seu campanar preromànic, l'únic que es conserva a Catalunya a part del de Coll de Nargó.

Ruta 16.2 - 39,6km - 1.140m (des de Salò) i ruta 16.3 - 40,20km - 941,6m (des de Súria)
Cal fer especial atenció al conjunt excepcional de les restes del castell i la torre i l'església de **Sant Julià de Coaner**. A pocs metres hi ha el santuari barroc on es venerava la talla de la Mare de Déu romànica originària de l'església de Sant Julià i actualment dipositada a l'església de la colònia de Palà de Torroella.
A la parròquia de Castelltallat, val la pena de conèixer els **retaules** que romanen a l'interior de l'església a més a més de gaudir de les impressionants vistes des de la serra de Castelltallat.

Sant Miquel de les Planes	
Castell de Sant Mateu	R
Sant Martí de les Planes	R
Sant Mateu de Bages	
Sant Andreu de Comallonga	
Sant Cristòbol de Figuera	

Sant Miquel de Castelltallat	★
Sant Julià de Coaner	
Santa Eugènia de Goberna	R

XVII

Ruta 17
Pels dominis dels senyors de Cardona

Ruta 17.1 - 20,9km - 495m (Bergús)

Ruta 17.2 - 28,9km - 597,9m (Valldeperes)
Cardona, vila ducal que ja assoleix importància des de l'època dels romans per l'explotació **salina**, és un poble que conserva vestigis molts importants d'època medieval, com el **palau Graells**. Amb tot, la **Col·legiata de Sant Vicenç** és, però, la fita indiscutible d'aquesta ruta. Consagrada l'any 1040, està considerada l'obra mestra del romànic llombard a Catalunya i una de les més importants del moment a Europa, per la seva perfecció i complexitat estructurals. Del seu interior cal fer especial menció a la cripta, als mausoleus i als magnífics treballs de forja.

És interessant la visita a l'església parroquial de **Sant Miquel de Cardona**, tot i que no és romànica però sí que és de transició al gòtic.

Santa Fe de Valldeperes	
Sant Vicenç de Cardona www.cardonaturisme.cat	★
Sant Joan de Bergús	
Sant Julià de Guix	

XVIII

Ruta 18
Camí Oliba i Cases d'Oliba

El Camí Oliba ressegueix el sender de gran recorregut GR-151, que connecta algunes de les obres més emblemàtiques de l'art romànic català entre Montserrat i els Pirineus, passant per algunes de les ciutats i pobles amb més història de la Catalunya Vella. 300km a peu o en btt que permeten gaudir d'un autèntic museu al mig de la natura.

La primera etapa del recorregut transcorre per les comarques del Bages i el Moianès i s'inicia al monestir de **Montserrat.**

El Bisbe i Abat Oliba va marcar un seguit de conjunts arquitectònics amb arrels mil·lenàries ubicades en el Bisbat de Vic. L'empremta del bisbe i abat Oliba (971-1046) es feu notar en aquestes construccions en ser una autoritat en uns temps fundacionals. Més enllà de la seva dimensió d'espais per al culte, aquestes esglésies son autèntics tresors: guarden els millors exemples de l'art de cada època, són testimoni de la vivència espiritual de persones i comunitats al llarg dels segles, i són llocs plaents de repòs i silenci. **Cases d'Oliba** és una proposta cultural del bisbat de Vic per tal de posar en valor aquest patrimoni.

RUTES DEL ROMÀNIC DEL BAGES

El Bages viu el plaer de descobrir-lo!
www.bagesturisme.cat
turisme@ccbages.cat

Amics de l'Art Romànic del Bages
www.aarb.cat
aarb@aarb.cat

SERVEIS TURÍSTICS
Allotjaments al Bages
www.bagesturisme.cat /allotjament

Restaurants al Bages
www.bagesturisme.cat /restauracio

Oficines de turisme i Punts d'informació turística del Bages
bagesturisme.cat/oficines-turisme/

Rutes autoguiades al Bages
bagesturisme.cat/rutes

MES INFORMACIÓ SOBRE LES RUTES: BAGESTURISME.CAT/RUTES

18 RUTES DEL ROMÀNIC A LES COMARQUES DEL BAGES I EL MOIANÈS

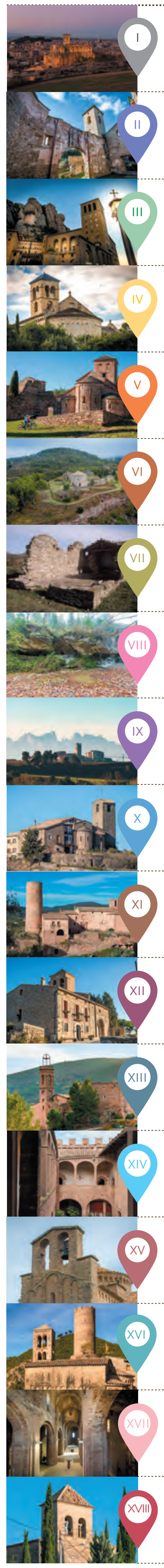

I · L'ANTIC TERME MEDIEVAL DE MANRESA
Ruta 1.1 - 22,63km, 336m des
Ruta 1.2 - 15,16km, 319m des

II · VOREJANT MONTSERRAT
Ruta 2.1 - 6,57km - 170m des
Ruta 2.2 - 25km - 535m des

III · MONTSERRAT

IV · SANT BENET DE BAGES
14,5km i 258,6m des

V · DEL PLA DE BAGES A CASTELLNOU
Ruta 5.1 des de Sallent - 19,18km - 415m des
Ruta 5.2 des de Santpedor - 19,18km - 415m des
Ruta 5.3 - 33,6km - 378,8m des

VI · NAVÀS, SALLENT I AVINYÓ PER LES CARENES
Ruta 6.1 - 17,6km - 484m des
Ruta 6.2 - 26,9km i 615m des

VII · LES VALLS DEL MONTCAU
Ruta 7.1 - 30km - 750m des
Ruta 7.2 - 34km - 905,7m des

VIII · MOIANÈS
Ruta 8.1 - 32,7km - 505,2m des
Ruta 8.2 - 26,6km - 418,7m des

IX · ENTRE LES VALLS D'OLÓ I LA GAVARRESA
42,3Km - 788,1m des

X · L'ESTANY
19,1km - 315m des

XI · DE CAMÍ CAP A LA CATALUNYA NOVA
Ruta 11.1 - 30,5km - 495,2m des
Ruta 11.2 - 32km - 759,1m des

XII · CASTELLFOLLIT DEL BOIX
Ruta 12.1 - 19,5km - 552,1m des
Ruta 12.2 - 24km - 552,1m des

XIII · EL CARDENER
24,8km - 760,6m des

XIV · ENTRE BALSARENY I GAIÀ
Ruta 14.1 - 17,91km - 294m des
Ruta 14.2 - 30,1km - 589,3m des

XV · SANT CUGAT DEL RACÓ
Ruta 15.1 - 23,16km - 523m des
Ruta 15.2 - 10,7 - 200m des (Castelladral a Sant Cugat)

XVI · SANT MATEU DE BAGES
Ruta 16.1 - 33,6km - 771,6m des
Ruta 16.2 - 39,6km - 1.140m (des de Salo) i ruta 16.3 - 40,20km - 941,6m (des de Súria)

XVII · PELS DOMINIS DELS SENYORS DE CARDONA
Ruta 17.1 - 20,9km - 495m (Bergús)
Ruta 17.2 - 28,9km - 597,9m (Valldeperes)

XVIII · CAMÍ OLIBA
www.camioliba.cat - www.casesdoliba.cat

NUM RUTA	**Inici ruta**
◉	Punt de ruta
★	Punt clau o edifici rellevant
•••	Visita imprescindible
••	Visita recomanada
•	Lloc interessant
R	Ruïnes
🚶	Accés a peu
✝	Edifici romànic